

Willis Harman

Ny tid. Ny økonomi.

VisdomsNettet

www.visdomsnettet.dk

NY TID. NY ØKONOMI.

Willis Harman

VisdomsNettet
www.visdomsnettet.dk

Ny tid. Ny økonomi.

Af Willis Harman

(Oversættelse Thora Lund Møllerup & Erik Ansvang)

Der er stort set altid underliggende økonomiske problemer bag verdens politiske og militære konflikter. Verdens rigdomme er ulige fordelt. Nogle nationer har i overflod, mens andre mangler selv det mest livsnødvendige, og derfor er der naturligvis spændinger og kriser, som kan bryde ud i terror og krig. Det er derfor indlysende, at hvis de økonomiske problemer løses, og alle mennesker får dækket deres grundbehov, vil krig stort set være utænkelig. Lighed og balance er forudsætningen for at etablere et velfungerende verdenssamfund, der er baseret på rigtige menneskelige relationer.

Det historiske perspektiv

Verdens nuværende økonomiske system er ikke udtryk for en gennemtænkt teori om, hvordan det skal opbygges og fungere. Systemet er selvgroet, og det er vokset frem i takt med de dramatiske sociale omvæltninger i Vesteuropa. Derfor er man nødt til at forstå helheden, hvis man vil forstå det økonomiske system.

Der skete noget vigtig efter den industrielle revolution i 1800-tallet, for inden for landbruget var der en kraftig reduktion af arbejdskraften. I USA faldt den fra ca. 90% i begyndelsen af 1800-tallet til nogle få % i 1980'erne. Den arbejdskraft, der blev tilovers pga. mekanisering, blev løbende overført til de nye industrier og markeder. Men i forbindelse med den store de-

pression i 1930'erne og udbruddet af Anden Verdenskrig opstod der omfattende arbejdsløshed. Problemet blev imidlertid delvis løst af efterkrigstidens våbenkapløb.

I begyndelsen af 1960'erne oplevede verden det store EDB-gennembrud – og computerne truede med automatisering og arbejdsløshed. Men den nye informationsindustri voksede i et overraskende højt tempo, og igen var et nyt erhvervsområde i stand til at opsuge den ledige arbejdskraft. I nutidens USA er mere end halvdelen af arbejdsstyrken beskæftiget med informationsbehandling, og mindre end en fjerdedel er beskæftiget med produktion.

Overgangen fra industrisamfund til informationssamfund har imidlertid langt større konsekvenser end mange er klar over, for de grundlæggende begreber inden for økonomi, forretningsliv, ansættelsesforhold og social tænkning er alle resultater af et industrisamfund, der er baseret på *produktion*. Industrisamfundets værdibegreber betragter økonomisk produktion som samfundets grundlæggende mål, og det enkelte menneskes forhold til samfundet er derfor forretningsmæssig og joborienteret. Problemet er, at det fremtidige samfunds primære ressourcer er information, viden og visdom, og det er ikke varer som eksempelvis tomater eller biler. Viden er ikke varer, der kan stilles på hylderne, prissættes og sælges på samme måde som produkter. Derfor er der ingen grund til at tro, at industrisamfundets forældede begreber passer til den nye situation i et videnssamfund. Det er helt usandsynligt, at det globale system i sin nuværende form kan overleve på længere sigt. Det fører sandsynligvis heller aldrig til et økologisk og socialt tilfredsstillende verdenssamfund.

Det globale værdiskift

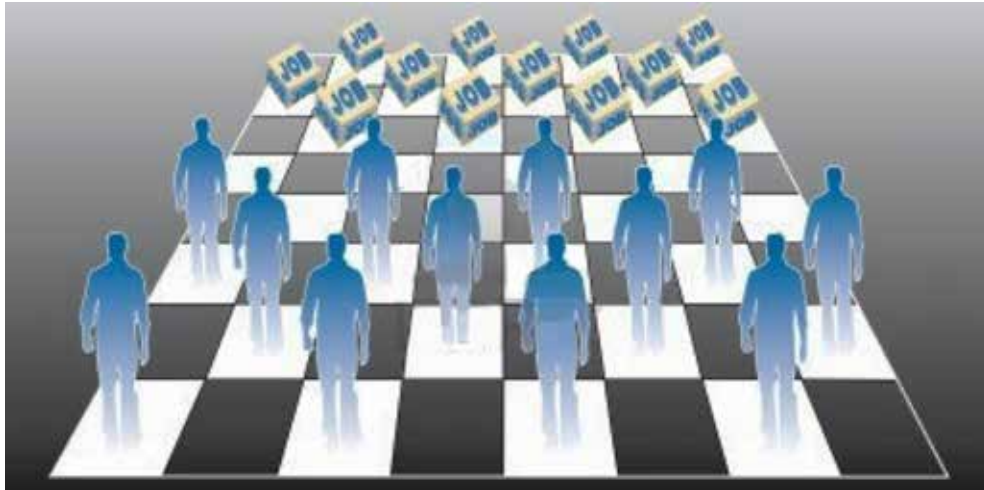
I nutiden skal menneskeheden indstille sig på, at arbejdet i stigende omfang overtages af kunstig intelligens og robotter. Det vil medføre et voldsomt fald i antallet af arbejdspladser, og det vil ske langt hurtigere, end det er muligt at skaffe nye arbejdspladser i industrien. Normalt er der tre reaktioner på den slags situationer:

1. Man forsøger at skabe arbejdspladser ved at stimulere den økonomiske vækst. Det er industritidsalderens forældede tænkemåde.
2. Man betragter arbejdspladser som en mangelvare, der skal rationeres ved hjælp af arbejdsdeling eller nedsat arbejdstid. I betragtning af hvor meget nyttigt arbejde man kunne omdirigere til gavn for menneskeheden, er metoden nok heller ikke den bedste løsning.
3. Man betragter mekaniseringen og reduktionen af behovet for menneskets arbejdskraft som en inspiration til at revidere industrisamfundets grundlæggende systemer – herunder forestillingen om, at aflønning skal være nært knyttet til arbejdspladser i erhvervslivet.

På længere sigt er det sidste synspunkt langt det mest positive. Men det er nødvendigt at stille et meget afgørende spørgsmål:

“Hvad indebærer den nye fase efter industrialderens samfund, når samfundet er blevet så teknologisk avanceret, at al produktion og alle servicefunktioner, som samfundet har brug for, uden problemer kan udføres af en lille del af den potentielle arbejdsstyrke? Hvad skal den økonomiske produktion som det grundlæggende mål for samfundet erstattes af?”

Meningen med samfundet og livet

Problemet er derfor ikke, hvordan regeringen kan skabe flere arbejdspladser, men hvordan man definerer selve meningen med samfundet – og dermed også med menneskelivet. Hvad er meningen med samfundet og livet, når økonomisk produktion ikke længere er det centrale formål, fordi økonomisk produktion ikke længere er et problem eller en udfordring?

Desuden skal der tages stilling til globale problemer som f.eks. de store forskelle på industrilandene og udviklingslandene, som er årsag til terrorisme, omfattende forurening, masseødelæggelsesvåben, atomkraft, mangel på ressourcer og ikke mindst det økonomiske systems afhængighed af emotionelle tilstande og manglende evne til at løse sine egne problemer. Alle disse opgaver viser, at problemerne ikke kan løses med en økonomisk eller teknologisk "indsprøjtning" eller med mere effektiv ledelse. Der kræves en langt mere fundamental ændring at *hele* systemet.

Her støder man på et praktisk dilemma, for de løsninger, der er økonomisk mulige, er ikke økologisk og socialt tilfredsstillende. Og omvendt er økologisk, socialt og humanistisk gode løsninger ikke økonomisk og politisk mulige. Dilemmaet er ved at fremprovokere en generel holdningsændring. Flere og flere flytter interessen væk fra materielle værdier og over til livsværdier. Interessen for personlighedsudvikling og indre oplevelser er voksende. Den globale offentlige mening er langsomt ved at insistere på, at problemstillingerne skal tages alvorligt og løses på grundlag af humanitære principper og ikke kun økonomiske. Fra at være en ubetydelig minoritet er det nu næsten en fjerdedel af alle voksne mennesker i den vestlige verden, der prioriterer immaterielle, humanitære og åndelige værdier højere end økonomisk velstand og social status. Det skyldes en holdningsændring til trosforestillingerne, der er skiftet fra ortodoks religion eller materialisme til universel transcendentalisme¹ i en eller anden form. Det er en holdningsændring, der desuden er ved at sætte sit præg på naturvidenskaben – især på bevidsthedsforskningen.

I *Annual Review of Neurosciences* skriver nobelpristageren Roger Sperry at sociale værdier afhænger af, om bevidstheden opfattes som dødelig eller udødelig – om man mener, at bevidstheden skabes af hjernen, eller at den er selvstændig. Den nyere hjerneforskning peger i retning af, at bevidstheden er universel, og at den ikke styres af materielle forhold. Og dermed er der banet en vej til en fornuftig tilnærmelse mellem naturvidenskab og religion.

---

¹ Transcendentalisme er et begreb, der især bruges i filosofien. Efter filosofen Immanuel Kants indflydelse på filosofien skal der skelnes mellem begreberne transcendental og transcendent. Ordet stammer fra det latinske "transcendere", der betyder "at overskride". At transcendere vil derfor sige, at man går ud over noget eller overskrider noget.

De nye værdier

De nye værdier kaldes ofte "grønne" eller forbindes med subkulturer og græsrodsbevægelser. Værdierne kan beskrives sådan:

Helhed

Verdens problemer kan kun løses, hvis udgangspunktet er helhedstænkning. Det økonomiske system kan ikke adskilles fra resten af samfundet.

Økologisk bevidsthed

Planetens økosystem udgør en helhed. Menneskeheden er en del af helheden, og overlevelse er afhængig af et samarbejde med økosystemet.

Fred og tryghed

De enorme summer, der bruges til oprustning og våbenkapløb, er i virkeligheden stjålet fra fattige og svage mennesker. Oprustning reducerer nationens evne til at øge borgernes velfærd og tryghed. Derfor er global nedrustning nødvendig.

Decentralisering

Store magtkoncentrationer medvirker til fremmedgørelse. Stimulering af positive livsværdier kræver spredning af politiske, teknologiske og sociale aktiviteter, så de får en "menneskelig" størrelse, og kan overskues af det enkelte menneske. Det vil øge det personlige ansvar.

Ligeberettigelse

Det mandsdominerede samfund har afsløret, at det er aggressivt og konkurrencepræget. Derfor skal de "maskuline" egenskaber afbalanceres med "feminin" varme og omsorg.

Immaterielle trosretninger

Religionerne skal lægge vægt på personlig udvikling, indre vækst og selvrealisering, som fører til visdom og medfølelse i stedet for på blind tro.

Socialt ansvar

Social ansvarlighed skal medføre, at ændringerne af økonomi og forbrugersamfund i økologisk og immateriel retning ikke går ud over svage, fattige og mennesker med fysisk arbejde.

Solidaritet med ulandene

Industrilandene skal være seriøst opmærksomme på ulandenes fremtid. Økonomisk vækst er ikke tilstrækkeligt for udviklingslandene. Sociale, kulturelle og psykologiske faktorer skal tages i betragtning på lige fod med økonomiske og politiske faktorer.

Balance i befolkning og økonomi

Jordens størrelse kræver, at den samlede befolkningsmængde stabiliseres, og at den samlede økonomiske aktivitet og systemet som helhed når en eller anden form for ligevægt.

Kulturel mangfoldighed

Menneskehedens kulturelle mangfoldighed er et planetarisk udtryk på samme måde som plante- og dyrelivets mangfoldighed. Den industrielle økonomis tendens til at udrydde andre kulturer skal standses.

Ikke-voldelig forandring

Samfundsændringerne skal være ikke-voldelige, hvis de skal være langtidsholdbare. Nødvendige samfundsændringer skal altid foretages ved hjælp af bevidsthedsoplysning om problemernes alvor og løsning.

Ansvarliggørelse

Hvis de øvrige betingelser skal opfyldes, er det nødvendigt *ikke* at lægge vægt på målet. Man skal fokusere på *processen*. "Målet helliger midlet" er en farlig illusion. Det enkelte menneske skal føle sig personligt ansvarlig for sit eget liv og for at samarbejde med andre for at gennemføre de nødvendige samfundsændringer. Det er en evolutionsproces, hvor målet langsomt toner frem.

Videnssamfundet

På grundlag af det nye syn på både det enkelte menneske og menneskelivet, og i erkendelse af at økonomisk produktion ikke længere kan være et mål for samfundet, kan man skimte det fremtidige mål:

*At fremme personlig vækst og udvikling på alle områder,
og at fremme menneskets kundskab i bredest mulige forstand.*

Det kræver, at begrebet *arbejde* defineres på en ny måde. Som sagt blev den nuværende opfattelse af arbejde formet i en tid, hvor arbejdets primære funktion var produktion af nødvendige varer og tjenesteydelser, og hvor der ikke var nogen ende på det sociale krav om den enkelte medarbejders øgede effektivitet via teknologiske fremskridt. Men det er indlysende, at tænkemåden medfører et fundamentalt dilemma på nutidens arbejdsmarked. Desuden gør den stigende automatisering det stadig mere urimeligt, at arbejde og løn kædes uløseligt sammen med job inden for hovedparten af den økonomiske produktion. I nutiden oplever man et fald i den relative betydning af indkomst sammenlignet med meningsfulde aktiviteter og relationer. Samtidig glider en stadig større del af samfundets økonomi over til at være en uformel byttemarked eller direkte udveksling af arbejds- og tjenesteydelser – det der også kaldes "sort" arbejde.

De mange tendenser afslører, at den offentlige mening langsomt er ved at absorbere idéen om en fuldstændig omlægning af samfundssystemet, selv om de officielle politiske og sociale institutioner tilsyneladende endnu ikke er begyndt at tænke i den retning.

Nutidens forretningsliv, som er et af de mest følsomme barometre over for sociale ændringer, har allerede i et stykke tid afspejlet den spirende holdningsændring. Der afholdes kurser og seminarer i virksomhedsledelse, hvor det understreges, at det vigtigste er medarbejdernes oplevelse af formål, af at bidrage til helheden, af at man sammen gør noget positivt og kreativt, der integrerer de enkelte menneskers fornemmelse af hensigt. Profit betragtes som en indikator til styring – ikke et mål i sig selv. Virksomhedens funktion drejer sig ikke om at belønne aktionærerne, men at gøre det muligt for de mennesker, der investerer deres liv i virksomheden, at realisere sig selv. God virksomhedsledelse er derfor ikke som tidligere baseret på evnen til at maksimere profit eller skabe kortsigtede overskud, men evnen til at tiltrække, beskæftige og beholde de mest intelligente og kreative mennesker.

Konklusion

Det, der mangler, for at hele nationer og sammenslutninger af nationer kan begynde for alvor at tilpasse sig den holdningsændring, der breder sig i den offentlige mening, er en revision af den økonomiske tænkning. Der er ingen grund til at tro, at økonomisk logik medfører gode og retfærdige sociale forhold. Men menneskeheden har desværre ophøjet økonomisk tænkning til at være livets og samfundets altdominerende princip.

I nutiden er der heldigvis tegn på, at den traditionelle afgudsdyrkelse af penge er ved at nå et vendepunkt. Udvikling betragtes ikke længere udelukkende som økonomisk udvikling. Humanitære og kulturelle faktorer kommer mere og mere i fokus, mens økonomisk vækst får status som et middel og ikke et mål. Men samtidig må man være opmærksom på, at overgangen kan blive hård og medføre et delvist sammenbrud af det herskende økonomiske system.

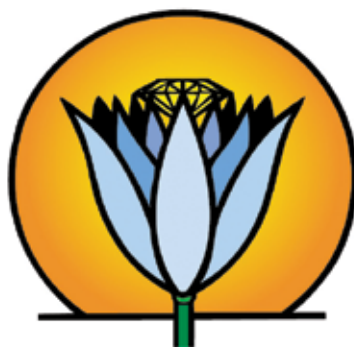
Et sammenbrud kan let resultere i en global paniksituation, og derfor er det utrolig vigtigt at udbrede kendskabet til de indre faktorer, som skaber de kaotiske ydre manifestationer. Det er vigtigt at få menneskeheden til at forstå, at den måske står over for en gigantisk evolutionær forandring, som kan medføre humanismens tusindårsrige på Jorden.

Tidligere ville man sige:
"Hold op med kun at snakke om det – gør noget!"

Måske er det på tide, at man siger:
"Hold op med kun at gøre noget – lad os snakke om det!"

VidsomsNettet

www.vidsomsnettet.dk